

ELS FEMINISMES: D'ON VENIM? CAP ON ANEM?

Potències, reptes i tensions dels feminismes catalans en l'actualitat

De revolució silenciosa a alternativa sistèmica

Joana G. Grenzner

[Nadia Sanmartin](#)

Les vagues feministes dels darrers dos anys o les mobilitzacions contra les sentències judicials injustes davant les agressions sexuals fan palès que, a casa nostra, i també a escala estatal, el moviment feminista viu un moment històric. Aquesta etapa d'efervescència, maduresa i extensió dels feminismes (en plural i en reconeixement de les diversitats i desigualtats que travessen el moviment) no és flor d'un dia, sinó fruit del treball sostingut, tenaç i capil·lar de milers, milions de dones, lesbianes i trans, que durant les darreres dècades (i segles) han aconseguit encomanar la mirada els sabers i les pràctiques feministes, explícites o no, al conjunt de la societat.

S'ha dit que la feminista és una revolució silenciosa, més porosa que sorollosa; més de nodes i rereguardes imprescindibles que d'avantguardes il·luminades; més de lideratges compartits i alternats que de grans vaques sagrades, i de sostenir la supervivència que de grans discursos grandiloqüents. Aquesta tasca de formiguetes constants, tossudes i enxarxades explica que el moviment feminista hagi pogut aixecar i sostenir una vaga general, social, de consum i de cures des d'estructures assembleàries i descentralitzades, sense el lideratge o control dels grans partits o sindicats.

El treball de relació i de xarxa solidària i sorora entre les activistes als carrers, les organitzacions, les institucions, etc, ha fet que el moviment feminista esdevingui un actor social de primer ordre, organitzat de forma transversal, articulada i distribuïda amb la resta d'organitzacions i moviments socials i polítics. Ara mateix, el moviment feminista, a banda de treballar sobre les temàtiques que històricament ha desenvolupat (dret al propi cos, vida lliure de violències, igualtat i equitat de drets, valoració i reconeixement de tots els treballs, etc.) està present als moviments transformadors i emancipadors, ja que la seva transversalitat li permet transcendir fronteres i fractures socials, econòmiques i polítiques que altres actors socials no poden transcendir.

Així doncs, té el programa, l'agenda i les aliances per plantejar una proposta integral de superació de la crisi economicofinancera, productiva, de sosteniment del treball de cures i de sostenibilitat mediambiental i per tant, per esdevenir i construir una alternativa sistèmica a nivell internacional.

Un cicle de mobilització i construcció sostinguda i distribuïda des dels feminismes

L'inici de la dècada perduda que ha seguit a l'esclat de la bombolla financera i ha instaurat el govern de la Troika –formada pel Fons Monetari Internacional, el Banc Central Europeu i la Comissió Europea– a la zona euro i a les nostres vides, a cop d'ajustaments estructurals, reformes i retallades, va trobar-se un moviment feminista en el què els diferents feminismes emergents i multiplicats a la dècada dels 90 (feministes migrants, racialitzades i antirracistes, precàries, transfeministes, lesbianes feministes, queer, feministes prosexe, treballadores domèstiques, treballadores sexuals/prostitutes organitzades, no estàndards/diverses funcionals, ecofeministes...) s'havien fet presents en el discurs i propostes que es van plantejar, per exemple, a fòrums com les jornades feministes catalanes al 2006 a Catalunya o les estatals de 2009 a Granada, tot fent palesa la diversitat, la riquesa de debats i propostes i el relleu generacional al moviment.

Els espais, organitzacions, col·lectius i les xarxes feministes catalanes han estat a peu de carrer, plaça, acampada, organització i institució durant les diverses onades de mobilització d'aquest cicle, des de l'esclat de la indignació del 15M a les places de tot l'Estat espanyol l'any 2011, a l'embranchida del procés sobiranista des de les mobilitzacions del 2010 a totes les vies catalanes i al referèndum de l'1-O, passant pels convulsos cicles electorals a escala municipal, catalana i estatal.

El feminisme, a banda de treballar sobre allò que històricament ha desenvolupat, està present als moviments transformadors i emancipadors, ja que el fet de ser transversal li permet transcendir fronteres i fractures

Durant els darrers vuit anys el moviment feminista ha mantingut una mobilització i articulació sostinguda i enxarxada en defensa del més ampli ventall de drets: per començar, pel que fa als drets socials, ja que ha participat marxes i plataformes contra les retallades en salut i educació públiques, a les marees blanca i groga, en ajuts familiars i a la dependència, en pressupostos i organismes per abordar les violències masclistes i fomentar la igualtat i equitat de gènere, i ha estat posicionant l'agenda feminista i les noves formes de vaga a la vaga general contra la reforma del sistema de pensions del 2010, i a les dues contra la reforma laboral del 2012, tot assenyalant els efectes específics de l'austeritat sobre les desigualtats de gènere, i la creixent feminització de la pobresa i l'exclusió social.

En els darrers anys, els feminismes catalans han mantingut l'autonomia i la independència respecte formacions i partits polítics diversos mentre bastien una agenda comuna, amb iniciatives com Feminismes i Radicalitats Democràtiques, que l'any 2015 van llançar l' #Alertafeminista, per posicionar les propostes, pràctiques i perspectives feministes i per reclamar la paritat de gènere i la participació de dones, lesbianes i trans feministes a les administracions de govern municipal, català i estatal.

Des d'espais plurals i de base, han estat actius i presents al procés sobiranista i al moviment independentista, en defensa dels drets nacionals i d' autodeterminació, tot aportant la perspectiva feminista per tal de garantir un procés constituent equitatiu i no discriminatori com es recull, per exemple, a les propostes del document Independents del Patriarcat. També han participat a les iniciatives i espais en defensa dels drets civils i les llibertats d'expressió, manifestació i organització, així com contra la repressió i la criminalització a la dissidència política, des dels espais d'observació i denúncia de la violència policial com #SomDefensores durant l'10 al judici contra representants d'organitzacions socials sobiranistes i polítics i polítiques al Tribunal Suprem.

En un moment de trencament de vincles i ponts entre organitzacions socials i polítiques arran del procés, el referèndum la intervenció de l'autogovern català i l'aplicació del 155, el moviment feminista ha estat un dels pocs espais capaç de generar fòrums de diàleg i debat crític intern i d'articular respostes de solidaritat feminista a nivell estatal amb el marc comú de la defensa dels drets i les llibertats front la criminalització, la judicialització i la repressió política, l'empresonament i l'exili.

Feminismes arreu, explícits o no: aliances generoses i conscients per construir canvi social

A més, el moviment feminista ha tingut la capacitat d'enxarxar-se i nodrir-se mútuament amb altres lluites i espais de transformació social. Les feministes no tan sols han recolzat lluites com la del dret a l'habitatge i a la ciutat, a espais com la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca, els sindicats de llogaters i llogateres i de barri, que de per si comptaven amb un lideratge marcadament femení, sinó que hi han generat aliances i sinèrgies que han contribuït a que en aquests àmbits es construís un discurs feminista propi

Això també ha esdevingut en espais de construcció d'alternatives econòmiques com el

cooperativisme o l'economia social i solidària (l'ESS), on les activistes feministes han aconseguit posicionar i transversalitzar la perspectiva i les pràctiques de l'economia feminista a les cooperatives i associacions i espais d'articulació i a les actuacions de les administracions municipals i arreu del territori, com es pot veure en la xarxa d'ateneus cooperatius de Catalunya.

Aquestes sinèrgies entre moviments també s'han donat amb les lluites antiracistes, contra la llei d'estrangeria i pels drets de ciutadania de les persones migrades, refugiades i racialitzades. El moviment feminista s'ha manifestat, contra el decret estatal d'apartheid sanitari que retallava l'atenció mèdica gratuïta per a les persones migrades; pel tancament dels centres d'internament a persones estrangeres (CIE), contra la persecució de les persones migrades que viuen de la venda ambulat o les batudes selectives contra persones migrades, i les organitzacions de dones i feministes migrades i racialitzades han estat pilars de les tancades dels anys 2016 a la Universitat de Barcelona i a l'Escola Massana l'any 2018, que durant els tres mesos de durada va organitzar una trobada feminista antiracista.

El dret al propi cos, una fita històrica feminista amenaçada per l'ofensiva antielecció

Durant la darrera dècada, el moviment ha seguit defensant els drets sexuals i reproductius davant l'ofensiva estatal dels grups ultracatòlics i antielecció iniciada el 2007 amb la criminalització de les clíniques que practicaven avortaments, que l'any 2012 va agreujar-se amb l'intent de derogació de la llei estatal d'Interrupció Voluntària de l'Embaràs (IVE) i Salut Sexual i Reproductiva de 2010, promulgada precisament per garantir la protecció jurídica de les dones davant els atacs permanents. Els feminismes catalans i estatals van afrontar l'anomenada contrareforma de l'avortament amb dos anys de mobilització ininterrompuda i articulada des de la Campanya pel Dret a l'Avortament Lliure i Gratuït, que va culminar amb la derogació de l'avantprojecte de llei i la dimissió de Gallardón, el ministre que impulsava aquesta iniciativa.

La retallada del dret de les menors a decidir sobre el propi cos, arrel de la reforma parcial de la llei del 2010, vulnera especialment els drets de les que viuen situacions de violència intrafamiliar o masclista

Tot i així, el govern de Rajoy va retallar el dret de les menors a decidir sobre el seu propi cos amb una reforma parcial de la llei del 2010 que imposa a les noies l'obligació de comunicar als pares la decisió d'avortar i que vulnera especialment els drets de les que viuen situacions de violència intrafamiliar o masclista, una mesura davant la qual el moviment ha promogut i practicat la desobediència activa. A més, les organitzacions feministes i pels drets sexuals i reproductius han seguit fent possible que les dones amb embarassos avançats que descobreixen que el fetus té problemes de malformació fetal

puguin avortar, ja que les criatures no podrien sobreviure, però la llei continua deixant-les en situació d'indefensió jurídica i obligant-les a desobeir o avortar a l'estranger.

Fruit d'aquesta mobilització permanent, prop d'una desena d' activistes feministes d'arreu de l'estat han estat denunciades per delictes d'odi, una estratègia mundial dels grups antielecció per criminalitzar el moviment: un dels casos més coneguts és el de les Encausades de Palma, condemnades a un any de presó per un delicte d'ofensa als sentiments religiosos per fer una protesta simbòlica a l'església de Sant Miquel de Palma, emmarcada a les accions de #Febrerfeminista del 14 de febrer de 2014. El Tribunal Suprem ha ratificat la sentència, el que suposa un precedent preocupant per a la criminalització de la llibertat d'expressió i manifestació.

Pel que fa al dret a tenir una opció sexual i una identitat de gènere lliurement escollides, el moviment ha promogut i recolzat la llei contra la lesbòfobia, homofòbia i transfòbia del 2014, el protocol d'atenció sanitària a les persones trans que despatologitza el seu acompanyament o el de reproducció assistida per a mares soles i lesbianes, l'any 2015.

Per una vida lliure de violències masclistes, bastint la justícia feminista i desmuntant la cultura de la violació

En un context de desmantellament dels recursos i pressupostos per abordar les violències masclistes i d'escalada dels feminicidis i multiplicació de les violències sexuals, de revictimització jurídica de les dones i les criatures, i d'espectacularització mediàtica de les violències masclistes, el moviment feminista ha multiplicat esforços per fer acompanyament a les agredides i denúncia social i incidència política davant la inacció institucional.

L'any 2015 espais i plataformes feministes van confluïr a la xarxa *Novembre Feminista* per a fer denúncia i acció urgent front la denegació d'ordres d'allunyament a dones en situació d'alt risc i exigir a Interior aclariments sobre els protocols d'avaluació del risc; es va sumar a la mobilització estatal per aconseguir una llei que abordi totes les formes de violència masclista, contra dones, nenes i nens, més enllà de les relacions de parella heterosexual, tal com estableix el Conveni d'Estambul i va estendre's denunciant la revictimització de les dones en processos judicials per violència masclista o d'agressions sexuals com el dels depredadors sexuals de Sanfermins o, més recentment, els que van violar en grup a una noia de Manresa.

Com plantejava recentment la Marisa Fernández de *Dones Juristes*, el dictamen del Tribunal Suprem que reconeix que l'agressió sexual múltiple de Sanfermins va ser una violació evidència que el moviment feminista ha posicionat el tema del consentiment sexual al debat públic i ha construït un consens social al respecte, més enllà dels propis tribunals.

Una vaga laboral, estudiantil, de consum i de cures, internacional i aixecada des de baix

El rebuig a totes les formes de violència contra les dones també està en l'arrel de la convocatòria internacional de vaga que el moviment feminista #Niunamenos va llançar l'any 2016 davant de l'escalada de femicidis al continent llatinoamericà, amb el lema «Si nuestras vidas no valen nada, produzcan sin nosotras».

A Catalunya, l'espai *Vaga de Totes* ja havia convocat una vaga feminista a la tardor de l'any 2015. La proposta de fer vaga mundial el 8 de març, dia internacional de les dones treballadores, va sorgir als anys 70 de la Campanya internacional per un salari per al treball sense sou, per reivindicar la visibilitat i el reconeixement social de totes les tasques domèstiques i de cura que no es consideren treball. A casa nostra, la Xarxa Les dones compten va començar a difondre-la als inicis de 2000, quan va promoure la comptabilització del treball domèstic, reproductiu i de cures no remunerat i va aconseguir el suport del Parlament, i quan el sindicat CGT va convocar aturades parcials l'any 2001.

El manifest de la vaga feminista del 2019 crida a aturar-ho tot per a rebutjar «el patriarcat, el capitalisme, el colonialisme, el racisme, l'heterocentrisme i el capacitisme»

Han calgut prop de 18 anys perquè aquesta crida mobilitzés el teixit sindical, estudiantil i associatiu català i estatal amb una proposta tan integral com ambiciosa: una vaga a l'àmbit laboral i estudiantil, al treball de cures de persones remunerat i no remunerat, i al consum de recursos i energia. El manifest de la vaga feminista del 2019, crida a aturar-ho tot per a rebutjar «el patriarcat, el capitalisme, el colonialisme, el racisme, l'heterocentrisme i el capacitisme», una esmena a la totalitat del sistema, i aporta un programa extens i complet de mesures per aconseguir-ho.

L'any 2017, moviments de 30 països van adherir-se a la convocatòria, i a Catalunya la CGT va cridar a fer aturades de mitja hora. El 2018, 170 països se sumaven a la vaga i el moviment feminista, articulat en assemblees i comitès de barris, pobles i ciutats i també a nivell estatal, va aconseguir que els sindicats CGT i CNT convoquessin una vaga de 24h. a escala estatal, i que els majoritaris organitzessin aturades de dues hores. El 2018 i 2019 prop de sis milions de persones van fer vaga laboral arreu de l'Estat, i el 2019 els sectors d'educació dels sindicats de CCOO i UGT van cridar a la vaga de 24h. A les universitats la vaga va ser un èxit, amb un 72,44% de participació, i, tot i que el Govern xifra en poc menys d'un 7% la participació general, a espais com el metro de Barcelona prop del 19% de la plantilla va fer vaga. A Catalunya, milers de periodistes i professionals de la comunicació es van sumar a la iniciativa estatal «Las periodistas paramos» amb un manifest propi, Les periodistes parem, i des de l'organització de la vaga es va posar en marxa l'Agència 8M, on fotògrafes, periodistes, càmeres, comunicadores i activistes feministes van donar cobertura

minut a minut a la vaga amb el lema «Nosaltres parem, nosaltres t'ho expliquem».

Almenys deu activistes feministes han estat objecte de represàlies a Catalunya per accions realitzades a les dues vagues feministes, un número que puja a la vintena a nivell de Països Catalans i a prop de trenta a nivell estatal. Les set vaguistes que van tallar les vies dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya a l'alçada de Sant Cugat durant unes hores el 8M de 2018 s'enfronten a un judici i multes que sumen els 26.000 € i han respost amb la campanya #8milmotius. A Barcelona, el Departament d'Interior ha utilitzat la Llei Mordassa per a multar tres activistes de Sants i Poblesec per interrompre el trànsit i l'Espai Feminista de Sants va llançar la campanya #Jotambétallo, que ha arribat a recolzar la presidenta de l'Institut Català de les Dones. Tot i així, Interior ha mantingut les multes i durant la jornada del 2019 els Mossos d'Esquadra van identificar centenars de feministes als piquets de Barcelona, van obstaculitzar la tasca informativa de l'Agència 8M i van carregar durament contra centenars de persones que celebraven el final de la jornada de vaga a Manresa.

El gran repte: afirmar la diversitat, desmuntar desigualtats, privilegis i relacions de poder

Les vagues feministes de 2018 i 2019 han marcat un abans i després pel que fa a la consideració del feminisme, que, de cop i volta, s'ha convertit en mainstream. Gestionar aquest moment d'ampli suport social i resistir-se a la cooptació, fagocitació i instrumentalització per part d'organitzacions socials i polítiques diverses és vital, així com seguir treballant des de l'horitzontalitat, la diversitat i el treball en xarxa, preparar-se per futurs moments de reflux i afrontar les violències que assetgen tant les activistes feministes com el conjunt de dones, lesbianes i trans, les identitats de gènere i masculinitats no hegemòniques en aquests temps de derives neoliberals i neofeixistes.

El moviment feminista ha crescut quantitativa i qualitativament quan ha estat capaç d'articular-se des de i amb les persones i col·lectius que viuen les majors vulneracions de drets, treballar per amplificar les seves denúncies, reivindicacions i propostes i per millorar les seves condicions de vida. El full de ruta comuna feminista ha d'orientar-se a erradicar, a més de les desigualtats de gènere, les de classe, ètnia i d'origen, la negació de drets de ciutadania i les desigualtats nord-sud.

Les dones migrades i també les autòctones racialitzades (gitanes i afrodescendents), que viuen un moment d'apoderament col·lectiu i construcció de discurs i acció pròpies, fa dècades que reclamen que el moviment afronti els privilegis i les desigualtats a nivell intern i transcendeixi la mirada blanca, europea, occidental, heterosexual i urbana. L'any 2018 van denunciar que la resposta feminista de rebuig a les violacions de les temporeres de la maduixa de Huelva fou menor que en el cas dels Sanfermins, i han posicionat al manifest de la vaga feminista de 2019 temes com el rebuig a la llei d'estrangeria i la major exposició de migrades, refugiades i racialitzades a les violències masclistes.

Les treballadores domèstiques porten vuit anys esperant la plena equiparació de drets

laborals amb la resta de treballadores i treballadors segons preveu el conveni 189 de la Organització Internacional de Treball (OIT) de 2011. Una gran majoria són migrades i durant dècades les seves reivindicacions han estat perifèriques a l'agenda de certs feminismes hegemònics. Amb una societat envellida i en plena crisi de sosteniment del treball de cura de les persones, dignificar les condicions de treball d'aquestes dones i posar al centre del debat públic la importància i l'emergència de fer sostenibles aquestes tasques a tots els àmbits de la vida (laboral, social, comunitari) és una fita central de l'agenda feminista transformadora.

A casa nostra, les prostitutes porten prop de 20 anys organitzades per rebutjar la persecució policial i administrativa i reivindicar drets laborals i socials. Algunes han creat seccions sindicals de treball sexual i altres van crear el sindicat OTRAS l'any 2018. Dues organitzacions feministes van denunciar-lo i van aconseguir que l'Audiència Nacional anul·lés els seus estatuts i invalidés la seva acceptació per part del Ministeri de treball.

Les diferències sobre la consideració de la prostitució dins el moviment feminista haurien de gestionar-se amb un diàleg i debat constructiu. Alguns sectors feministes atien un enfrontament obert, trufat d'insults i desacreditacions a les feministes i organitzacions que porten dècades donant suport a les prostitutes front les múltiples violències que les assetgen. En nom de la defensa dels drets de les dones que es prostitueixen s'està defensant polítiques i mesures prohibicionistes, que les criminalitzen i persegueixen; i en nom de la lluita contra l'explotació sexual i el tràfic, es justifiquen mesures que no aborden qüestions de fons com la llei d'estrangeria, que afavoreix la proliferació de màfies de tràfic i tracta de persones, o els privilegis dels propietaris dels macro prostíbuls on proliferen les màfies que exploten les dones. Cal escoltar les veus de les pròpies afectades i de les entitats especialitzades en tracta, que assegurin que la criminalització de la prostitució tan sols beneficia les màfies.

És important treballar la coeducació l'educació sexual i afectiva en igualtat de condicions i la sensibilització dels professionals educadors i comunicadors.

Altres sectors, amb l'excusa de debatre sobre el subjecte central del feminisme, rebutgen la presència de les dones i homes transgènere al moviment, en un discurs que coincideix perillosament amb els grups antielecció i ultracatólics que afirmen que les característiques biològiques condicionen el gènere de forma inamovible. Un moviment feminista transformador ha de barrar el pas a l'exclusió i estigmatització de les persones trans.

Aturar l'escalada de violències masclistes i la criminalització dels feminismes, seguir articulades

Una altra prioritat clau és aturar l'escalada de violències masclistes a nivell social i institucional, tant en un sector de la judicatura que empara la impunitat de les violències masclistes com a nivell institucional, amb l'ascens de partits d'ultradreta que qualifiquen el pensament feminista d'ideologia de gènere i criminalitzen l'activisme feminista, conscients que és un dels tallafocs més potents que hi ha contra l'ascens dels feixismes: no oblidem que el moviment feminista va mobilitzar-se a cinquanta ciutats davant l'entrada de Vox al govern andalús el passat gener.

Cal desmuntar el discurs social que parla de denúncies falses mentre els femicidis no s'aturen i les dones que denuncien perquè no tenen altres recursos de protecció per a elles i les seves criatures es troben una judicatura que les qüestiona, les acusa d'alienar els seus fills i filles o les sanciona per protegir-los de la violència, com li ha passat a Juana Rivas, però també a desenes de mares que han desobeït per allunyar-los de pares maltractadors i abusadors.

Necessitem bastir xarxes de suport per a les dones i les criatures, i al mateix temps, seguir treballant per posicionar la pràctica de la justícia feminista als espais comunitaris, socials i organitzatius. Com plantegen les juristes feministes, la noció feminista de justícia no se centra en l'enduriment de les penes i del càstig contra els agressors, ja que només recorre al sistema penal com a recurs per a protegir les dones, nenes i nens que suporten les violències masclistes, incloses les sexuals, perquè la societat no en permeti la repetició, i per desmuntar la impunitat dels agressors, la inacció i complicitat social i l'estigmatització de qui pateix l'agressió.

El moviment feminista parteix de la premissa que les violències masclistes tan sols s'erradicaran transformant profundament la mentalitat patriarcal col·lectiva i desmuntant el component violent de la masculinitat hegemònica. Per això, cal seguir treballant per la coeducació, l'educació sexual i afectiva en igualtat de condicions i la sensibilització de professionals de l'educació i dels mitjans de comunicació, agents clau en la prevenció de les violències masclistes.

És urgent generar recursos per a la denúncia, protecció i autocura per a les activistes feministes que viuen assetjament o agressions a les xarxes socials i al carrer, així com aturar la criminalització i judicialització de les activistes feministes, que ja acumulen una cinquantena de denúncies arreu de l'estat, com denuncia la campanya "Defender a quien defiende", i aconseguir que els actors socials i institucionals deixin de perseguir-les.

Cal seguir avançant en l'articulació a nivell català, estatal i internacional per mantenir la capacitat de mobilització i construcció creativa i transformadora, i també per a cuidar una de les potències cabdals del moviment: la de generar i sostenir debats constructius i construir consensos malgrat els dissensos, assolir objectius comuns amb estratègies

diverses. Ho hem vist als carrers: no són temps de construir estructures verticals, sinó de bastir fites compartides des de l'acció descentralitzada i en xarxa, on cada node és vital i cap és el centre, per construir una sacsejada global cap a la transformació social, econòmica i política que necessitem com a societat, com a país i com a espècie d'un planeta molt proper al col·lapse.

Joana G. Grenzner

Joana G. Grenzner és activista feminista, investigadora i periodista especialitzada en comunicació amb perspectiva de gènere, classe i ètnia. Docent del Màster de Gènere i Comunicació de la UAB i membre d'ORIGEN (Observatori Regular de la Igualtat de Gènere en Noticiaris), és coautora de les recerques *Fils feministes: seguint el fil del moviment feminista a Catalunya* i *Sabers i Pràctiques Feministes: una aproximació al moviment feminista català*, entre altres. També és cofundadora de La independent-Agència de Notícies amb Visió de Gènere i de l'Agència 8M, creada per cobrir la vaga feminista. Escriu habitualment a Pikara Magazine, revista feminista online, i ha col·laborat amb Crític, TV3, Catalunya Ràdio, La Directa, El Periódico, Gara, El Salto-Diagonal i a altres mitjans.